[א]ונהגו בני כופרא אגרא בשעת משיכה פגרא בשעת שבירה אטו במנהגא תליא מילתא משום דמתניתא תניא מנהגא אמר רב ענן אמר שמואל מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית אמר ליה רב נחמן משום דיתמי נינהו ספינא להו איסורא (א)יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו אמר ליה אימא לי איזו גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה ההוא דודא דבני מר עוקבא דהוה בי מר שמואל תקיל ויהיב ליה תקיל ושקיל ליה שקיל אגרא ושקיל פחתא אי אגרא לא פחתא ואי פחתא לא אגרא אמר ליה כי הא [ב]אפילו בדקנני נמי שרי למיעבד דהא מקבלי עלייהו חוסכא דנחשא דכמה דמקלי נחשא בציר דמיה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא ואמרי לה אמר רבה בר יוסף בר חמא אמר רב ששת [ג]מעות של יתומים מותר להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד תנו רבנן [ד]קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד קרוב לזה ולזה רחוק מזה ומזה זו היא מדת כל אדם אמר ליה רבה לרב יוסף הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו אמר ליה מותבינן להו בי דינא ויהבינן להו זוזא זוזא א"ל והא קא כליא קרנא אמר ליה מר היכי עביד אמר ליה בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא ונקטינן דהבא מיניה ויהבינן להו ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד אבל דבר מסוים לא דלמא פקדון נינהו ואתי מריה יהיב סימנין ושקיל ליה אמר רב אשי תינח אי משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא אי לא משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא ניכלו זוזי דיתמי אלא אמר רב אשי [ה]חזינן גברא דמשפו נכסיה ומהימן ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל שמתא דרבנן ויהבינן להו ניהליה בבי דינא:

מתני'

ונהגו בני כופרא. בעלי ספינה קרי בני כופרא לפי שזופתין אותה בזפת: **אגרא בשעת משיכה.** נותנין אותה מיד. ואע"פ שקיבל שכרה נותן לו פגרא לכשתשבר: **אטו במנהגא תליא מילתא.** היכי שבקינן להו לקבל שכר הואיל וסופו לקנותה כולה: **משום דמתניתא תניא.** דמותר כדקתני שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה נהוג מנהגא: ה"ג **משום דמתניתא תניא מנהגא:** **בתר שבקייהו.** אחר אביהן לבית הקברות: **גופא דעובדא.** שראית את מר שמואל נוהג כן שהעדת זאת כשמו הא ודאי פשיטא דלא שמעתא איתמר הכי בפירוש אלא מכלל שראית אותו נוהג העדת כן: **דהוה דודא.** קלחת שקורין קלדיר"א: **דבני מר עוקבא.** יתומים היו: **תקיל ויהיב לה תקיל ושקיל לה.** היה משכירה לאחרים ושקלה כשהוא מוסרה להם וחוזר ומקבלה במשקל אם חסר נחושתה משלמין לו דמי חסרונה ויהיב ליה דמי אגר: **פחתא.** חסרון נחושתה. ואי ס"ד אסור להלוותן ברבית אי אגרא לא פחתא למה נותנין שכר הואיל ומקבלין עליהם השוכרין פחת נחושתה: **בדיקנני.** ביתומים גדולים שנתמלא זקנם ואין קרויים יתומים שרי: **דהא מקבלי עלייהו חוסכא דנחשא.** פחת דמי הנחשת שנשאר כדמפרש ואזיל דכל מה דמיקלי נחשא בגרי דמיה אע"פ שמשלמין את חוסר המשקל יש פחת בנחשת הנותר בו הנשרף באור וכל נחשת שרוף דמיו פחותים: **קרוב לשכר.** °שהיו יתומים נוטלין חלק בשכר ואין נוטלין חלק בהפסד אבל רבית ממש לא אלא מה שישתכרו מעותיהם יחלוקו. ואע"ג דבדיקנני אסור לאו רבית ממש הוא אלא אבק רבית הוא ומדרבנן וביתמי לא גזור שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה אחר פרוטה: **ויהבינן להו זוזא זוזא.** לסעודת אכילתם: **דהבא פריכא.** גרוטאות של זהב דודאי שלו הן ואין פקדון דלא עבידי אינשי דמפקדי דהבא פריכא בפקדון וכיון דעשיר הוא ויש לו לגבות ממנו אם יאבדו מעותיו יהבינן להו נהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד: **דמשפו ניכסיה.** שנכסיו שקטין אצלו ואין ערעור על קרקעותיו. דמשפו כמו (ישעיה יג) על הר נשפה שאו נס ומתרגמינן על טורא שליוא: **בבי דינא.** בפני ב"ד שיש להם כח להפקיד נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד:

מתני'

מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית. ה"מ למיפרך תיפוק ליה משום לוה דקעבר בלא תשיך (דברים כג) אלא דעדיפא פריך א"נ קסבר דלא מחייב לוה משום לא תשיך אלא כשגם המלוה מוזהר: **דקא** מקבלי עלייהו חוסכא דנחשא. משמע אע"ג דקא מקבל נותן עליה זולא ויוקרא הוה אסור משום דאחריות על המקבל אף על גב דאחריות לא הויא אלא משעת שבירה אלא דוקא משום פחת דחוסכא דנחשא שרי ליקח שכר והא דשרי לעיל (דף סט:) נמי בספינא אגרא ופגרא היינו משום דמקבל עליה קלקול הספינה שמתקלקל העץ במים דלא משלם למשכיר אלא מה שהיא משתברת ומכאן קשה לפי' ריב"ן שפירש לעיל שמותר ליתן עיסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון דמקבל נותן יוקרא וזולא דא"כ למה היה צריך כאן לקבל חוסכא דנחשא לא יקבל אלא זולא ועוד דאמרינן לעיל (דף סח:) ותרי תילתי בהפסד ותילתא באגר למה ליה למיעבד הכי ליקבל עליה הנותן זולא ולישתרי אפילו יהא כל אחריות על המקבל והא דאמרינן לעיל (דף סד.) גבי אמרה אי תקפה ברשותך ומסקינן כיון שמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא התם שאני דמכר גמור הוא: **אתא** מריה ויהיב סימנא ושקיל. תימה דהיכי שקיל ע"י סימנא *הא מצי האי למימר לקוח הוא בידי ואי חיישינן דלמא מודה ליה מקבל דשלו הן א"כ דהבא פריכא נמי ניחוש שמא מודה ליה וא"ת כיון דאין בו סימן למה יאמינו לו א"כ בדבר מסוים נמי ניחוש שמא הגיד לו ואפילו לא היה אמיד היה נאמן לומר לקוח הוא בידי דאימור מגילה אסכת או מתנה נתנו לו והא דאמר בפ' האשה שלום (יבמות קטו: ושם ד"ה וכן) גבי שומשמי דטוען נפקד (א) דידיה שקלתינהו והני אחריני נינהו ואמרינן התם אימור איתרמויי איתרמו דמשמע הא לא שכיח דמתרמי דהוה חשיב סימנא מעליא והיה נאמן המפקיד להוציא מידו [א] התם היה לו למפקיד עדים שהפקיד בחבית במדה זו ועדיין נמלאו כן בחבית ואפילו לא היו עדים בדבר היה נאמן אי הוה סימנא מעליא כיון שהנפקד אינו טוען לקוחין הן בידי או שלי היו מעולם ובני ביתי הגידו לך הסימן אלא מודה שהפקיד לו אלא שאומר כמו שאירע הסימן בשלך כן אירע בשלי ואע"ג דאית ליה מגו לא היה נאמן דהוי מגו במקום עדים ונראה לפרש דהכא חיישינן דלמא אתי מריה אחר מיתת המקבל כדאמרי' בהכותב (כתובות פה: ושם ד"ה ועוד) גבי ההוא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתא מריה ויהיב סימנא אר"נ חדא דידעינן ביה בחסא דלא אמיד ועוד דקא יהיב סימנא משמע אפי' אמיד נמי כיון דיהיב סימנא שקיל ומיהו קשה כיון דאמיד הוא אמאי לא נטעון ליתמי לקוח הוא והיינו יכולין לומר דלא טענינן להו לקוח אלא בדברים שהיה אביהם משתמש בחייו אבל דברים שלא היה משתמש בהם דומה הוא שבפקדון הם אצלו ומהדרינן בסימנא אבל א"כ לא שבקת חיי לכל בני עשירים שאדם שהיה רגיל אצלם ויודע עניינם ילך ויגיד לאחרים דלא עיילי ונפקי בביתם סימני כסף וזהב שלהם ועוד אכתי קשה דלמה ליה הכא דאית ליה דהבא פריכא אפילו דבר המסוים נמי אלא שיאמר בפני ב"ד שהוא שלו ונראה לפרש דהכא בשמעתין חיישינן שמא יבאו עדים שהפקיד בידו חפץ שיש בו סימן זה וכיון שמביא עדים אין להם לב"ד למנוע מלהראות החפץ לעדים ויכירו אם הוא זה ובההיא דהכותב עיקר טעמא הוי משום דלא אמיד וכיון דלא אמיד אין לנו לטעון ליתומים לקוח ביד אביהן דמגילה או מתנה מילתא דלא שכיח הוא ולא טענינן ליתמי אע"ג שאביהן היה נאמן לטעון לקוח היה בידי והכי פירושו חדא דידעינן ביה דלא אמיד ובטעם זה לחודיה סגי ועוד דאפילו את"ל דלא מהני אמיד לחודיה הא קא יהיב סימנא ויועילו שני הטעמים יחד [ב] א"נ מעיקרא לא ר"ל שהיה הטעם דלא אמיד לחודיה די אלא מתחילה לא נתכוון לומר אלא שבין שניהם יועילו והא דאמר בסוף פ"ק דכתובות (דף יג:) גבי ארוס וארוסתו דאמר התם רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דקא מודה ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג ופריך והא כי לא מודה מי מכשר רבן גמליאל התם לא מצי למימר שיועילו שני הטעמים דאי טעמא דהא קא מודה לא מהני לחודיה לא מהני נמי בהדיה דהלכה כרבן גמליאל כיון דלא מכשר אלא ברוב כשירין אצלה והכא כולן פסולין אצלה לגבי ארוס ולהכי פריך כי לא מודה פי' כי לא מהני טעמא דמודה לחודיה מי מהני בהדיה טעמא דהלכה כר"ג כו':

אין

עין משפט נר מצוה

קא א ב מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה הל' יא סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף ג:

קב ג מיי' שם פ"ד הלכה יד ופי"א מהל' נחלות הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יח וטוש"ע ח"מ סי' רצ סעיף ח:

קג ד מיי' פ"ח מהל' מלוה הל' ט סמג שם:

קד ה מיי' שם פ"ד הל' יד ופי"א מהלכות נחלות הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רצ סעיף ח:

לעזי רש"י

קלדיר"א [ילדיירא]. קומקום גדול.

מוסף רש"י

קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע. דשקיל רבית (לעיל סד:).

מסורת הש"ס

א) [ערכין כב.], ב) [נ"ל שהיו].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אתא וכו' דטוען נפקד דידך שקלתינהו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אתא וכו' הא מצי האי למימר לקוח. עיין חולין דף לט ע"א תוס' ד"ה פלגא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אתא. התם היה כו'. נ"ב וכ"כ ביבמות שם ד"ה וכן ובכתובות פ"ה ב' ותילתו הא דלקמן דנ"כ חיישינן שמא הפקידו בעדים וכ"כ תוס' למטה ונראה לפרש דהכא בשמעתין כו': [ב] שם א"נ מעיקרא כו'. נ"ב וכ"כ תוס' בכתובות שם וביבמות קט"ו כ':